

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ
VERBUM ET MUSICA

společně s náboženskou obcí
Církve československé husitské Brno II

si dovoluji pozvat milovníky filmového umění v rámci cyklu

Povídání o filmu

na podvečer,
který je věnován filmu

Andrej Tarkovskij

IVANOV DĚTSTVÍ

13. 9. 2019
17:30 hod.

Pořadem provází Mgr. Miroslav Kubíček

Sbor Betanie Církve československé husitské
Nové Sady 32 a
Brno II

Pořad se koná za finanční podpory statutárního města Brna

Mediální partner:

IVANOVO DĚTSTVÍ

SSSR 1962

Režie: Andrej Tarkovskij

Scénář: Vladimir Bogomolov, Michail Papava

Kamera: Vadim Jusov

Hudba: Vjačeslav Ovčinnikov

Hrají: Nikolaj Burljajev, Valentin Zubkov, Jevgenij Žarikov, Stěpan Krylov, Nikolaj

Grinko, Larisa Tarkovská, Valentina Maljavina, Andrej Končalovskij

I tento film souvisí s tématem, kterému se věnujeme prakticky už téměř rok, a tím je *svoboda*. Zároveň se ale také znovu vrátíme k Andreji Tarkovskému, s jehož dílem jsme se setkali už několikrát, a tím pádem se ocitáme i v oblasti filmové spirituality.

Na první pohled to nemusí být přímo patrné – jde přece o čistě válečný film. To je sice pravda, ale Ivanovo dětství se značně liší od klasických válečných filmů (však také představoval ve své době radikální předěl v pojetí tématu), obsahuje výrazné prvky poetické, snové, ale právě i spirituální; ty se objevují zejména prostřednictvím kulturních citátů (vojenští průzkumníci mají základnu v rozbitém kostele, na jehož stěnách jsou pozůstatky fresek, operační plány spřádají ve věži blízko zvonu, z gramodesky si pouštějí pravoslavné zpěvy, Ivan si v knize prohlíží grafiky z Apokalypsy Albrechta Durera; v jednom ze záběrů je pak vidět nakloněný kříž prozářený slunečními paprsky (Tarkovskij v těchto záběrech zůstává často věrný tradiční symbolice nebeského světla jako znaku transcendence); Ivan v noci, před svou poslední výpravou, prožívá osobní krizi podobnou Kristově v Getsemane.

Významnou složku pak představují Ivanovy sny (takovým jeho snem, velice realistickým, vlastně začíná celý film). Právě ze snů Ivan čerpá energii pro svůj boj. Na Ivanovi spočívá ta největší tíha, je tím nejosamělejším a tím, který se obětuje.

Právě v tom, jak Tarkovskij pojal hlavní postavu, nezletilého chlapce, který je ale okolnostmi přinucen nést břemeno, které by stěží unesl kdejaký dospělý muž, se nejdokonaleji odráží krutost a nesmyslnost války, stejně jako nezničitelná touha po svobodě, navzdory tomu, že je zde jakoby zasunuta do sféry snů (anebo právě proto?).

Kvůli takto, v době vzniku filmu nezvyklému pojetí, se samozřejmě v tehdejší Sovětském svazu film nesešel s nejméně příjím. Sám Tarkovskij k tomu říká: „Vzpomínám si, že potom, co šel do kin můj film natočený v roce 1962, Ivanovo dětství, byl už hodnocen vedením a filmovými funkcionáři jako pacifistický film, to znamená se záporným znaménkem. Protože, jak víte, podle našich představ jsou války spravedlivé a nespravedlivé. To znamená raskolnikovskou koncepci, že zabít je možné, když je to spravedlivé. Za úvahu obzvláště stojí, nakolik je tento názor licoměrný a falešný.“

V zahraničí se navzdory tomu film setkal s velkým ohlasem, mj. o tom svědčí např. Zlatý lev z MFF v Benátkách 1962 a hlavní cena MFF v Los Angeles 1962 (a uvědomme si, že Ivanovo dětství byla Tarkovského prvotina).

Snad ještě malá poznámka na závěr: v jednom momentě filmu Ivan zvoní na zvon – druhý Tarkovského film, Andrej Rublev, vrcholí oddílem, ve kterém mladý nezkušený chlapec odlévá obrovský zvon, to znamená, že i na něm leží ta obrovská tíha odpovědnosti, ve které jde doslova o život; no a obě dvě role, jak Ivana, tak i mladého zvonaře, zahrál jeden a tentýž, Nikolaj Burljajev.

(Prameny: Jaromír Blažejovský, Spiritualita ve filmu, A. A. Tarkovskij, Krása je symbolem pravdy.)

Miroslav Kubíček